

sám od observantů rovněž pocházel, krutě vymstil. Jeho obavy, kvůli kterým nechtěl svolat generální kapitulu roku 1535-36, se ukázaly jako zcela oprávněné.

Vlna nově přichozích »sloupů observance«, která při kapitule převzala vedení, podle očekávání nedala žádný prostor pro jeho představu o řeholním životě, a pokud tedy br. Ludvík nechtěl popřít sám sebe, a zůstat konzistentní důvodům, které ho přiměly k odchodu z klášterů observance, musel nutně odejít i nyní. Zakladatelem nového Řádu se tedy nestal, ale přesto mu nelze upřít zásluhy na prvním impulzu a vyjednání přízně mocných, zvl. svatým působením na dvoře Kateřiny Cybo, bez které by Reforma nebyla dosáhnout uznání.

Pokud by býval ovšem chtěl uspět i jako Zakladatel, musel by býval jít cestou Paoluccia Trinciho a jeho předchůdce Jana z Valle, kteří začali velmi podobnou reformu převážně s oporou o bratry laiky, a tudíž stranou silných a těžko ovlivnitelných proudů observance s její liturgickou okázalostí a stále větší mírou konventuálního života a formalismu plného nepřekročitelných předpisů a železných zvyklostí.

Nakonec nutno ještě dodat, že toto breve *Superioribus Diebus* jistě nevydal papež z vlastního podnětu, nýbrž na žádost generální-

ho vikáře a generální kapituly.

Není tedy jistě pochyb o legitimitě tohoto dokumentu, nicméně nelze přeceňovat význam tohoto textu co do objektivního posouzení řeholní horlivosti, poslušnosti a svatosti hlavního iniciátora kapucínské reformy br. Ludvíka z Fossombrone. Zdá se, že zcela legitimně a se souhlasem Apoštolského stolce dal přednost hlasu svého svědomí a po poctivém zkoumání s jistotou poznanému osobnímu povolání od Boha, které jistě mělo silné františkánské i kapucínské charakteristiky, ale v dané historické době prostě nenašlo vhodný protějšek v institučně kodifikovaných strukturách Řádu. Domnívám se, že nemáme nejmenší důvod se za Ludvíka stydět, i když se Reforma s jeho osobním povoláním nakonec neidentifikovala. Při podrobnějším studiu raných dějin totiž zjistíme, že později se tatáž Reforma stejně razantně po Tridentském koncili rozešla i s mnohými prvky prvních Konstitucí z r. 1536. Teprve pokoncilní Konstituce z roku 1552 se staly vzorovým výkladem kapucínské identity, který zůstal 400 let prakticky beze změny až do radikálních, odvážných, potřebných, avšak ne vždy šťastných změn iniciovaných II. Vat. koncilem.

(br. Pacifik)

BREVE SUPERIORIBUS DIEBUS 1535

Dilecto Filio Bernardino de Ast. FF. Minorum Capucinatorum nunc. Vicario Generali.

Paulus Papa III.

Dilecte Fili Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Milovanému synu Bernardinovi z Asti, gen. vikáři Menších bratří tzv. kapucínů.

Papež Pavel III.

Milovaný synu, pozdrav a apoštolské požehnání.

Superioribus diebus, cum dilectus Filius Ludovicus de Fossepronio Ordinis Fratrum Capucinatorum nuncupatorum Professor, Tibi etiam tunc ejusdem Ordinis Vicario, sub praetextu, quod Tu, ad Vicariatus Officium, minus legitime assumptus fores, parere recusaret, & alias diversimode inobedientem se praeberet;

Nos volentes scandalis, quae ex hoc poterant provenire obviare, Capitulum Generale, in quo haec, & alia dictum Ordinem concernentia tractarentur per ipsos Fratres, in hac alma Urbe celebrari statuimus; Ven. Fratrem nostrum Joannem Dominicum Episcopum Portuensem Cardinalem Tranensem pro feliciori ipsius Capituli directione, & successu illi praeficiendo.

Cum autem (sic accepimus) Fratres dicti Ordinis postea in dicta Urbe, & Domo Sanctae Eu-

Když v dřívějších dnech milovaný syn Ludvík z Fossombrone, jenž je sliby včleněn do Řádu tzv. bratří kapucínů, tebe, který si i tehdy byl vikářem téhož Řádu, obvinil, že dle jeho názoru ses ujal úřadu vikáře nezákonně, a na základě tohoto a jiných odůvodnění ti odmítl poslušnost;

My jsme chtěli předejít pohoršení, která by z toho mohla vzejít, a rozhodli jsme, že se v tomto vznešeném městě Římě má slavit generální kapitula, na které by sami bratři projednali tuto i jiné záležitosti, týkající se života Řádu; a našeho ctih. bratra Jana Dominika (De Cupis), biskupa z Porta, kardinála z Trani, jsme pověřili, aby předsedal kapitule, kvůli zajištění jejího úspěšného průběhu.

A když se pak (jak nás informovali), bratři zmíněného Řádu posléze shromáždili v městě Římě,

phemiae ejusdem Ordinis congregati, Te ad Vicariatatus hujusmodi officium de novo unanimiter elegerint, & nihilominus dictus Ludovicus Tibi tanquam dicti Ordinis Vicario parere, & alias juxta ipsius Ordinis Regularia instituta vivere recuset, in maximum dicti Ordinis scandalum, & pessimum Christifidelium exemplum;

Et propterea Capitulum prae-dictum videns ipsius Ludovici pertinaciam, nec sperans eum aliquo modo a suo malo proposito retrahere posse, statuerit, & ordinaverit; quod dictus Ludovicus infra certum tunc expressum tempus, aut tuis, & pro tempore existentis Vicarii mandatis obtemperare deliberaret, & cum effectu faceret, aut habitum per Fratres dicti Ordinis gestari solitum dimitteret, prout in certis Scripturis desuper confectis plenius dicitur contineri.

Nos, qui Religiosorum quorumlibet pacificum statum, & directionem sinceris desideramus affectibus, statutum, & ordinationem hujusmodi per dictum Capitulum (ut praefertur) factam, ut firmiora sint, & exactius observentur, Auctoritate Apostolica per praesentes scripti patrocinio communitus, suppletes omnes, ac singulos defectus, si qui fortan intervenerint in eisdem.

v řádovém domě sv. Eufemie, a tebe znovu jednomyslně zvolili za vikáře tohoto Řádu, k převelkému pohoršení zmíněného Řádu i ke špatnému příkladu pro věřící tě tento Ludvík přesto odmítl považovat za vikáře řečeného Řádu, a odmítl zachovávat také jiná řádová ustanovení.

Proto výše uvedená kapitula, když viděla Ludvíkovu zatvrzelost, a neviděla žádný způsob, jak ho nějak odvrátit od jeho zlého záměru, nařídila, že zmíněný Ludvík se v tehdy stanoveném termínu buď musí účinně podřídit příkazům daným tebou, nebo jinými v té době existujícími vikáři, nebo musí přestat nosit hábit obvyklý u bratří uvedeného Řádu, jak je podrobněji uvedeno v jiných dokumentech na to téma.

My, kteří upřímně toužíme po pokojném stavu a směřování řeholníků všeho druhu, potvrzujeme ustanovení a nařízení na toto téma, přijatá na výše zmíněné kapitule, a aby byla pevnější a byla přesněji zachovávána, tímto dokumentem je sdělujeme a zaštiťujeme apoštolskou autoritou a doplňujeme všechno, co by snad v nich chybělo.

s předchozími stanovami, ale také s jejich tvůrci Ludvíkem z Fossobrone i Matoušem z Bascia. O tom, že Ludvík nežil špatným životem, svědčí např. poznámka kapucínského kronikáře Bernardina z Colpetrazza: „Když byl [Ludvík] vyloučen z Řádu², žil oblečen jako poustevník, avšak »bez špičky kapuce«, a chodil sem a tam, jednou zde, jindy tam; vždy však dával dobrý příklad“.³ Za pozornost stojí i zmínka uvedená kapucínským historikem Mariem z Mercata Saracena, že totiž „za papeže Pavla IV., v roce 1555, když byl generálním vikářem Eusebio Fardini z Ancony, br. Ludvík Tenaglia se vrátil mezi kapucíny a byl přijat. Když se o tom ale dozvěděl kardinál Rodolfo Pio Leonelli z Carpi, který v té době byl protektorem řádu Menších bratří, nařídil, aby byl Ludvík znovu vyloučen. Z jakého důvodu tak učinil, nikdy nevešlo ve známost“.⁴ K otázce opětovného přijetí do-

dává Callisto Urbanelli zajímavý detail: Eusebio Fardini z Ancony měl jistě dobrý důvod k tomu, aby podal pomocnou ruku br. Ludvíkovi. On sám totiž byl přijat do kapucínské reformy právě jím. Navíc byli přibližně stejného věku a jistě se znali již v době, kdy žili jako observanti. P. Eusebio proto pamětliv rozhodujícího přínosu br. Ludvíka pro raný vývoj reformy pocítoval povinnost pozvat ho k návratu“.⁵

Velkou taktickou chybou br. Ludvíka ovšem bylo, že připustil, aby 99,9% prvních kapucínů pocházelo z Řádu observantů. Tím zcela nevyhnutelně musela nastat situace, že původní reformu nahradilo poněkud jinak koncipované kontemplativní hnutí domů usebranosti (tj. rekolekčních domů), již dlouho předtím přítomné v Observanci.

Boj za právo přijímat uchazeče »také« z Řádu observantů se tudíž iniciátorovi Reformy, jenž

² Z Řádu vystoupil 13. prosince 1536, poté co jej vyhledal papežský exekutor Federico Chemille, a on mu potvrdil své rozhodnutí vrátit se k předchozímu samostatnému životu. Poznámka o datu převzetí je uvedena přímo na rubru breve Superioribus Diebus. Srov též URBANELLI C. (ed.), »Ludovico Tenaglia da Fossombrone e la riforma cappuccina«, in CRISCUOLO V. (ed.), *Ludovico da Fossombrone e l'Ordine dei Cappuccini*, Istituto Storico dei Cappuccini, Roma 1994, s. 144 [99-147] (V tom čl. je zřejmě omylem uvedeno chybné datum 12. 10.1536!).

³ Srov. CROLI B. [Bernardin a Colpetrazzo]: *Historia ordinis fratrum minorum capuccinorum (1525-1593)*, Liber primus, in: MHOMC, sv. II (1947), s. 395.

⁴ Srov. FABIANI M. [Mario da Mercato Saraceno], *Relationes de origine Ordinis Minorum Capuccinorum*, in MHOMC, sv. 3, *Tertia relatio*, s. 419. Částečně obsaženo i v: CARGNONI C., *I Frati cappuccini. Documenti e testimonianze del primo secolo*, II. díl, Roma: EFI, 1988, sl. 1097-1109.

⁵ Srov. URBANELLI C., »Ludovico«, in CRISCUOLO V. (ed.), *Ludovico da Fossombrone*, s. 144-145.

badatelé se shodují v názoru, že i ta nejstarší svědectví o konci života br. Ludvíka jsou značně neobjektivní a ideologicky zatížená snahou demonizovat Ludvíka a zvýraznit tak kvality kapucínské reformy. Podrobné zmínky o způsobu jeho života těsně před smrtí jsou jen stěží pravdivé už proto, že raní kapucínští kronikáři sice vyslovují o Ludvíkovi květnatý morální úsudek, ale nejsou schopni shodnout se ani na tom, v jakém Řádu a v jaké oblasti Itálie vlastně prožil závěr svého života (v poustevnické osamělosti v pohorí Cagli, jako poustevník u kamaldulů v Massacciu, mezi kartuziány v kartouze poblíž Florencie...).

Z toho důvodu zmínky o obživě výrobou mýdla, lakotě a shromažďování zlatáků do polštáře apod. budí nutně dojem, že se jedná o účelovou pomluvu. Koneckonců nezapomínejme na dvě důležité skutečnosti.

Za prvé bratři Ludvík a Rafael pocházeli z dobře zajištěné (i když ne příliš bohaté) rodiny a nebylo tedy pro ně obtížné v případě nouze požádat o finanční nebo jinou pomoc, které ostatně využili i při svém útěku z kláštera ve Fossombrone. Za druhé v papežském indultu

Ex Parte Vestra z roku 1526 (viz ZP 2014/11-12, s. 241-244), na základě kterého br. Ludvík mohl žít mimo klášter, je výslovně dovoleno „přijímat a užívat almužny a zachovávat Řeholi nakolik to dovolí lidská křehkost“. Ludvík tedy zcela legitimně a dovoleně mohl v rozumném množství získávat a užívat peníze na své živobytí, aniž by se tím provinil proti slíbené Řeholi.

Když se pak vrátíme k okamžiku jeho rozchodu s Řádem, opět se nabízí otázka: »Kdo s kým se vlastně rozešel a proč?« Nesmíme totiž zapomenout, že br. Ludvík je hlavním autorem Nařízení z Albaciny z roku 1529 a patrně tedy nebyl nejmenší důvod k tomu, aby se s jejich textem vnitřně rozcházel. Když ale porovnáme text těchto Nařízení s prvními Konstitucemi z roku 1536, přímo se vnucuje dojem, že vedle převzatých pasáží jsme tu na druhé straně svědky určité diskontinuity, která jistě musela autora předchozí právní úpravy značně iritovat. Spíše je třeba to vnímat tak, že skupina bratří v čele s Bernardinem z Asti se nedokázala vnitřně ztotožnit se způsobem života, který Ludvík z Fossombrone nabízel, a nutně se tedy musela rozejít nejen

Mandantesque in ipsum eventum sub excommunicationis latae sententiae poena, eidem Fratri Ludovico, ne literis Apostolicis dicto Ordini, aut ipsius Ordinis respectu etiam ipsi quomodolibet concessis, quas quoad hoc sui respectu nullas esse discernimus, modo aliquo uti audeat.

Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, nec non dicti Ordinis, etiam Juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate aliaroboratis, Statutis, & Consuetudinibus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris die X. Octob. MDXXXVI. Pontificatus Nostri Anno Secundo.

Za tím účelem nařizujeme pod hrozbou trestu vyhlášené exkomunikace, témuž bratru Ludvíkovi, aby se neodvažoval nějak se odvolávat apoštolský list, udělený tomuto Řádu, nebo jemu osobně ve vztahu k tomuto Řádu, protože je prohlašujeme za neplatné.

V rozporu s tím nejsou apoštolské konstituce a nařízení, ani stanovy a zvyklosti řečeného Řádu, byť by byly posíleny přísahou, nebo apoštolským či jakýmkoliv jiným potvrzením, ani cokoli jiného.

Dáno v Římě u sv. Petra, a zapečetěno rybářským prstenem, dne 10. října 1536, ve druhém roce našeho pontifikátu.¹

¹ STOV. CARGNONI C., »La fine di Ludovico Tenaglia da Fossombrone«, in CRISCUOLO V. (ed.), *Ludovico da Fossombrone e l'Ordine dei Cappuccini*, Roma: Istituto Storico dei Cappuccini, 1994, s. 383.

¹ (Pavel III., 10.10.1536, Roma), *Bullarium Capuccinorum*, sv. I, Roma: Stamperia di Giovanni Zempel, 1740, s. 21. Pergamenový exemplář listiny je uložen v generálním archívu (kapucínského) Řádu, ve skříni »původ. listin« (Authentica), ve vyvázaném svazku č. 12.

Portrét br. Ludvíka (Tenaglia) z Fossombrone
dle řádového gen. archivu

ĚKOLIK POZNÁMEK K BREVE SUPERIORIBUS DIEBUS

Když se pozorněji začteme do textu tohoto méně známého dekretu, který papežskou pravomocí ratifikuje rozhodnutí generální kapituly kapucínů z roku 1535, že P. Ludvík z Fossombrone se musí ve stanovené lhůtě buď podřídit pod poslušnost generálního vikáře, nebo odejít z Řádu, možná nás při znalosti předcházejících událostí v Reformě napadne několik neodbytných otázek, z nichž jedna zní: »Kdo od koho vlastně odpadl?«

Možná ta otázka ve vašich uších zní divně, ale je třeba si uvědomit, že ve františkánských dějinách byla zcela přiměřená hned několikrát. Příkladem za všechny výmluvným je rozdělení Řádu v roce 1517. *Kdo od koho se oddělil?*

Tradičně vnímáme Řád observantů (tj. františkány) jako první vnější reformu, která se oddělila od hlavního proudu františkánství, představovaného konventuály (tj. minority) a snad ještě pár drobnými hnutími. Jenže proč tedy právě generální ministr observantů dostal tehdy titul »generální ministr celého Řádu« (Minister Generalis totius Ordinis), doplněný pravomocí užívat řádovou pečeť

a zkratku bez přípony OFM nebo O.Min, zatímco konventuálové dostali pouze generálního vikáře a odlišili se příponou Conv. k řádové zkratce, stejně jako později kapucíni dostali svého generálního vikáře a odlišili se příponou Cap. k řádové zkratce?

Odpověď je myslím zřejmá. *Neodloučili se observanté*, kteří usilovali o vnitřní obnovu Řádu návratem k dřívější praxi, *ale konventuálové*, kteří reformu odmítli a kvůli zamezení nepokojům se museli osamostatnit. Podobně bychom mohli přemýšlet o identitě Řádu v době současné existence Komunity a Spirituálů od 13. století. To, že v určité době některý proud převážil, ještě automaticky neznamená, že ty ostatní proudy nebyly legitimním projevem vždy poměrně širokého františkánského charismatu. Jen se tyto proudy staly okrajovými jevy, které hrály jen málo významnou roli při definici identity Řádu.

A tím se už dostáváme k osobě toho nešťastného br. Ludvíka z Fossombrone. Považuji za vhodné odkázat na vícere moderní studie zmiňované v mé knize *Prvopočátky kapucínského Řádu*. Prakticky všichni solidní